

Obsah:

[Giddens](#)

[Foucault](#)

[Berger, Luckmann](#)

[Bourdieu](#)

[Bell](#)

[U.Beck](#)

[J.Habermas](#)

[Harrington](#)

[Outhwaite](#)

Michel Foucault: Dohlížet a trestat

● Dohled a analytické rozčlenění prostoru

- 2 modely: 1. morové město-moc je přítomná skrze dohlížitele
2. Panoptikon-moc je viditelná (např. kontrolní věž), ale neověřitelná, neustálá kontrola

● Lepra a mor jako modely strategie moci

- lepra=vyločení, oddělení na 2 skupiny (zdraví x nemocní) – sen o čisté spol.
- mor=disciplína, rozdělení, individualizující prostorové rozdělení – sen o disciplinární spol., kontrola všech

● Panoptická modalita moci a konstituce disciplinární spol.

- moc a kontrola již nejsou tak viditelné, ale infiltrují se do spol., stávají se neviditelnými
- není to obrana proti zlu (mor), ale způsob definování vztahů a moci v každodenním životě
- mechanismus moci kontrolovaný celou spol.
- pokaždé, když je potřeba pracovat s velkým množstvím jedinců, jimž je nutné uložit nějaký úkol nebo určitou formu chování, je možné použít panoptické schéma
- redukuje počet těch, kt. moc vykonávají a znásobuje počet těch, nad nimiž je vykonávána
- efektivnější a produktivnější fungování spol. a moci

konstituce disciplinární spol.

- 3 body procesu disciplinace spol.

1. funkcionální inverze disciplín

- dříve: neutralizovat nebezpečí, dnes: zvětšovat užitečnost jedinců

2. rozšíření disciplinárních mechanismů

- ohniska kontroly rozesetá po celé spol., není jediný centrální aparát kontroly, ale více institucí, kt. kontrolují nějakou konkrétní oblast

3. zestátnění mechanismů disciplíny

- vznik policejního aparátu

- disciplinární fce nebyly konfiskovány a absorbovány státem, disciplína je typem moci, modalitou praktikování moci, je jakousi určitou technologií

- celkové formování disciplinární spol. směrem od uzavřených disciplín až k neomezeně zevšeobecnitelnému mechanismu panoptismu – všichni jsou kontrolováni i kontrolují

1. Jaký vliv má panoptikální pozorování na výkon moci v moderní spol.? + př. pan.arch.

- větší efektivita moci, zvýšení užitečnosti jedinců a jejich ovladatelnost

- redukuje počet těch, kt. moc vykonávají a znásobuje počet těch, nad nimiž je vykonávána

- moc musí být viditelná, ale neověřitelná

- umožňuje kontrolu bez užití násilných prostředků

- panoptikální architektura: vězení, nemocnice, školy, blázince, továrny, zvěřinec ve Versailles

2. Vysvětlete rozdíl mezi disciplínou jako blokádou a disciplínou jako mechanismem.

- disciplína jako blokáda: uzavřená instituce postavená na okraj a vždy směřující k negativním fce, má represivní fce (mor, lepra)

- disciplína jako mechanismus: = panoptismus, vylepšuje vykonávání moci, tím, že ji dělá rychlejší, snadnější, účinnější, subtilní donucovací metody pro spol. budoucnosti

3. V jakém vztahu je rozšíření disciplinárních metod a ideologie užitečnosti? Jakou hrají roli v tomto vztahu moderní vědy?

- čím víc disciplíny, tím větší užitečnost jedinců pro systém, větší produktivita, výnosy a zisky

- snaha zvýšit ekonomičnost, intenzivnost a poslušnost a užitečnost všech prvků systému

- moderní vědy rozšiřují pole disciplíny, lidí je možné zkoumat a pozorovat ze všech různých úhlů pohledu a tím zvýšit kontrolu nad nimi

J. Habermas: Problémy legitimity v pozdním kapitalismu

U. Beck: Riziková společnost

● syndrom občanského privatismu

- občan je nucen být pasivní a přenechat moc elitám, aby mohly vládnout, ale protože žije v demokratické spol. tak je také nucen k aktivitě → musí sledovat rozdílné cíle

- občan. pr. odpovídá strukturám depolitizované veřejnosti

- je založen na buržoazních tradicích a rodinných orientacích – promíchání – sledování rozdílných cílů

● privatismus v rodině a práci

- doplněk občan. pr.

1. orientace na rodinu – spotřeba a volný čas

2. orientace na kariéru

- odpovídá strukturám systémů vzdělávání a zaměstnání

● vztah motivačních struktur a systému (polit. a ekonom.)

- syndromy motivační struktury – občan. a rodin. a profes. privatismus – nemohou dále v systému fungovat, potřeby již nemohou být uspokojeny v „systému potřeb“

- výstupy systému se stávají pro stát a pro systém spol. práce dysfunkčními

- sociokulturní systém prochází krizí motivace, nemůže dále reprodukovat privatistické syndromy, jež jsou důležité pro jeho udržení – 4 kroky:

1. nebyly odbourány předburžoazní tradice

2. se změnou soc. struktury se změnil i vlastnický individualismus a orientace na výkon

3. nejsou žádné ekvivalenty za zničené motivační vzory privatismu

4. struktury buržoazní kultury jsou nicméně nadále důležité pro tvorbu motivů a nejsou odsunuty stranou

● ambivalence a dysfunkce základních motivačních kategorií privatistické orientace

ad1.

- sociálně strukturní rozpory (důsledek zvědečtění odborné praxe, expanze služeb, administrativní regulace a oprávnění oblastí pol. a spol. styku, komercializace kultury a politiky, zvědečtění a psychologizace výchovných procesů)
- kognitivní disonance mezi rozpadajícími se tradicionalistickými obrazy světa a imperativy vědec. systému (dominanty kultur. tradice ztrácejí charakter světónázorů, privatizace víry, oddělení morálky od teoretických výkladových systémů)

ad2.

1. ideologie výkonu – musí být splněny následující podmínky:

- 1) rovnost šancí v přístupu k vyššímu vzdělání
  - 2) nediskriminující měřítko hodnocení škol. výkonů
  - 3) synchronní vývoj systému vzdělání a systému zaměstnání
  - 4) pracovní procesy, jejichž věcná struktura umožňuje hodnocení podle individuálních výkonů (nutnost kompetitivního tlaku masy nezaměstnaných na trh práce a dostatečný rozdíl mezi nízkými příjmovými skupinami a nezaměstnanými)
2. vlastnický individualismus: akumulace bohatství, jsem bohatý ze svého vlastního bohatství
- 1) systém předkládá hodnoty, kt. jsou kodifikované
  - 2) tyto potřeby mohou být uspokojovány individuálně dosažitelnými statky
- tyto 2 předpoklady nejsou v modern. spol. už samozřejmostí
  - neustálá reinterpretace potřeb – naše potřeby se mění, přizpůsobují – masivní reklama skrze média, kt. nám říkají, co potřebujeme a svým způsobem určují naše potřeby
3. orientace na směnnou hodnotu
- velká část populace nežije z vlastních finančních zdrojů (studenti, invalidé, důchodci,...) – to snižuje socializační efekt
  - abstraktní práce je nahrazena prací konkrétní

ad3.

1) scientismus (= víra ve vědu)

-roli autority hraje kritický argument, expertní vědění (ne tradice)

2) postauristické umění

- radikalizace umění – autonomie umění – ta vyvrcholila hnutím l'art pour l'art, poté se umění vzdává své autonomie – to může znamenat jednak degeneraci umění (propaganda, masová kultura), ale také jeho přeměnu v subverzivní kontrakulturu
- dílo je tech. reprodukovatelné – následkem je demokratizace kultury- 2 vyústění:
  - * umění se stalo zbožím – to vedlo k masové kultuře
  - * roste subverzivní účinek umění vůči buržoaznímu umění klasického věku

3) univerzalistická morálka

- změna sociálních norem (tradiční spol. vstupuje do procesu modernizace) – vzniká buržoazní formální právo: - na jedné straně jsou odděleny od privatizovaných morálních norem
  - na druhé straně vyžadují, aby byly vytvářeny v souladu s principy
- morálka založená na principech – připouští jen obecné normy
- konflikt s veřejnou morálkou – řešení: zmizí dichotomie mezi vnitřní a vnější skupinovou morálkou, je relativizován protiklad mezi morálně a právně regulovanými oblastmi a platnost všech norem je vázána na všechny potenciálně dotčené → teprve za těchto předpokladů bude morálka přísně univerzální
- přechod od buržoazního formálního práva k politické univerzální morálce
- jsou přípustné jen ty normy, kt. jedinci dovolují soukromě a autonomně sledovat své zvláštní zájmy – tyto zájmy jsou morálně neutrální

- univerzalistický utilitarismus: podle něj jsou dovolena všechna jednání, kt. maximalizují slast a užitek každého jednotlivce a kt. lze sloučit se šancemi každého jiného jednotlivce maximalizovat jeho slast a užitek
- komunikativní etika: zajišťuje obecnost norem tím, že platné jsou jen ty normy, na kt. se shodnou všichni účastníci diskurzu
  - teprve komunikativní etika je univerzální

ad4.

-oddělení kulturního systému

-základní přesvědčení komunikativní etiky a komplexy zkušenosti kontrakultur dnes určují typické procesy socializace v některých vrstvách

- individualizace jako proměna biografických modelů

- individuální biografie si jedinec vytváří sám

ahistorický model individualizace:

1. vyvázání z historicky daných sociálních forem a vazeb (dimenze osvobození)

-4 body osvobození:

sféra reprodukce:

1) vyvázání ze stavovsky založených sociálních tříd

2) změny v postavení žen – změna ve struktuře rodinných vztahů

sféra produkce:

3) flexibilizace pracovní doby

4) decentralizace pracovišť

2. ztráta tradičních jistot (dimenze odkouzlení)

3. nový druh sociální vázanosti (dimenze kontroly či reintegrace)

3 teze reintegrace:

1) reálnou jednotkou reprodukce sociální se stává sám jedinec

2) faktory, kt. jsou příčinou individualizace jsou také příčinou standardizace

3) individuální situace jsou závislé na institucích

- institucionalizace biografii: které instituce a jakým způsobem určují individuální biografie a jejich plánování v pozdně moderní společnosti

- jedinec se sice vymaňuje z tradičních vazeb a způsobů existenčního zabezpečení, ale za to se podřizuje tlakům trhu práce a konzumní existence i v nich obsaženým standardizacím a kontrol. mechanismům

- instituce organizují každodenní i celoživotní hospodaření s časem (říkají nám, kdy začíná škola, kdy jdeme do důchodu atd.)

- závislost na institucích zvyšuje náchylnost ke krizi

- instituce: školský systém, profesní systém, zdravotní a důchodový systém,...

- proměna zkušenosti ve světě práce

- časová a prostorová flexibilita

- přechod od úplného zaměstnání (do 70. let byla normou celoživotní celodenní práce)

k rizikovému pluralitnímu neúplnému flexibilnímu decentralizovanému zaměstnání

- dřív byly jasně patrné hranice mezi zaměstnaností a nezaměstnaností (dané celodenní prací na určitém místě v určité době), po přechodu k neúplnému flexibilnímu zaměstnání se tyto hranice začínají smazávat a stávat nejasnými

- proměna hodnoty vzdělání a motivační krize

- mezi vzdělání a zaměstnání se vkrádá šedá zóna neúplného zaměstnání – „labilizace“ přechodu do systému zaměstnání
  - vzdělání neurčuje povolání (profesní status) a tím pádem neurčuje ani soc. status → musí se najít nějaká jiná hodnota vzdělání
  - vzdělání ztratilo vztah k tomu co bude potom
- motivační krize
- systém vzdělání ztrácí fce veřejně kontrolovatelného rozdělování šancí
  - některé formy vzdělání jsou marginalizovány → nutnost získat co nejvyšší vzdělání
  - fce připisující status je přenesena ze vzděl. systému a systém zaměstnání

1. Najděte a popište styčné body mezi Habermasovou a Beckovou analýzou pozdně moderní zkušenosti.

- H. privatismus a B. individualismus – podobné
- oba dva: systém vzděl. není kompatibilní se systémem zaměstnání
- oba dva: krize legitimacy (B.: vzdělání, H.: normativní struktury, tvorba obecných norem)

2. V jakém smyslu jsou privatistické orientace nosnou součástí kapitalistické tradice?

- občanský privatismus: lidé se málo orientují na vstupy (tzn. depolitizovaná spol., malý zájem o veřejné dění), ale více na výstupy (konzum a volný čas – privatismus v rodině)
- profesní privatismus: lidé přijímají kapitalistické cíle, tzn. kariéra, velké prachy, daně,...

3. Jaké strukturální proměny fungování pozdně moderního kapitalismu oslabuje legitimizační účinek rodinného a občanského privatismu?

- struktury jsou v průběhu kapitalistického vývoje čím dál více rozkládány, protože jsou neslučitelné s tlaky ekonom. a administrativního systému na straně jedné a na druhé straně s kognitivními postoji vyplývajícími ze systému věd → sociální strukturální rozpory
- pozdně kapitalistické posuny ve vývoji subsystémů účelně racionálního jednání

strukturální proměny:

- 1) dominantní součásti kulturní tradice ztrácejí charakter světových názorů
- 2) jsou narušeny postoje víry, hodnoty jsou iracionální – víra je privatizována
- 3) morální představy jsou odděleny od teoretických výkladových systémů

4. V jakém smyslu produkuje univerzalistická morálka syndromy krize dospívání?

- základní přesvědčení komunikativní etiky a komplexy zkušenosti kontrakultur dnes určují typické procesy socializace v některých vrstvách – jsou motivotvorné
- dominantní součásti kulturních tradic jsou relevantní pro chování – problém adolescentní fáze – nekonvenční východisko z tohoto problému: dospívající získává ke společensky nabídnutým vzorcům interpretace reflexivní postoj, který mu umožní ve sporu s těmito kulturními výklady samostatně vypracovat vlastní definici identity (K. Kenniston)
- musíme více rozlišovat systémy postojů a věr a kognitivní rámce, v nich jsou postoje či víry zastávány
- William James: jednou a dvakrát zrození
  - jednou zrození: nereflexivně přejímají přesvědčení svého dětství
  - dvakrát zrození: mohou e držet stejných přesvědčení, ale dochází k nim způsobem kritiky, pochybování a zvažování těchto názorů → liší se kognitivním rámcem a stupněm vývoje → je potřeba přezkoumat nejen názory, které lidé zastávají, ale také způsob, jakým je zastávají
- klesá pravděpodobnost konvenční formy průběhu krize dospívání („jednou zrození“) – následující příznaky:
  - * prodloužení doby vzdělávání
  - * formální zdokonalování kognitivních schopností

* rozšiřování technik výchovy

* uvolnění sexuálních zákazů

- v pozdně kapitalistických spol. musí stále více členů ovládat zákl. univerzalistické kvalifikace jednání podle rolí → nekonvenční formy průběhu krize dospívání – 2 vyústění:

1) regres jako reakce na přetížení zdrojů osobnosti

2) protest jako výsledek autonomizace vlastního Já, kt. za daných podmínek nemůže být stabilizováno bez konfliktů

5. Co znamená a jaké jsou důsledky flexibilizace výdělečné práce?

- až do 70. let je normou „celoživotní celodenní práce“ – 3 nosné body: pracovní právo
pracoviště
pracovní doba

- flexibilizace výdělečné práce = 1. dělení pracovní doby

2. decentralizace pracoviště

- je možná práce doma apod., nastupují „neviditelné“ firmy

- důsledek flexibilizace výdělečné práce: přechod od jednotného systému celoživotní celodenní práce (radikální alternativou je nezaměstnanost) k systému pluralizovaného decentralizovaného neúplného zaměstnání – zde už možná nebude nezaměstnanost, ale tu nahradí rizikové formy neúplného zaměstnání → riziková spol.

- rozštěpení prac. trhu na jednotný normální prac. trh industriální spol. a flexibilní pluralitní trh neúplných zaměstnání v rizikové spol.

- dělba práce je nahrazována spojováním dílčích úkolů

6. V jakém smyslu mluví Beck o oslabování třídních pout?

7. Jak se Beckova analýza dotýká tématu rodinného a profesního privatismu?

- institucionalizace biografických modelů = instituce nám určují a determinují průběh života (kdy jdeme do školy, kdy do důchodu,...)

- člověk je ve všech dimenzích života závislý na trhu

- Beck mluví o flexibilizaci výdělečné práce – souvisí s profesním privatismem vztahu zaměstnání a vzdělání - souvisí s profesním privatismem

- status už neurčuje vzděl., ale zaměst.

změně v postavení žen – souvisí s rodinným privatismem

- ženy osvobozeny od závislosti na manželovi

- změna ve struktuře rodinných vztahů – typ

„sjednocené dočasné rodiny“ – regulovaná emoc.výměna

Daniel Bell: Kulturní rozpory kapitalismu

● moderní hédonismus

- etika hédonismu a konzumu – vystřídala protestantskou etiku a puritánství

- později převzal kapitalismus

- nástup nového životního stylu – bouřlivý, kosmopolitní a hříšný život velkoměst

- zánik nadvlády maloměsta nad spol., nástup konzumní spol. orientované na nakupování a vlastnění luxusních věcí → to podkopávalo tradiční hodnotový systém hlásající šetrnost

- zboží, dříve považováno na luxusní, se rozšířilo mezi střední a nižší vrstvy

- masový konzum umožnil 3 inovace: rozvoj marketingu

masovou výrobu na montážní lince

rozšíření prodeje na splátky

- technické inovace: auto, kino, radio

- spol. inovace: reklama, plánovaná životnost výrobků, úvěr

- později začala reklama ovlivňovat zákl. vzorce lid. chování: strukturu autority v rodině, spol. roli dětí a mladých jako samostatných spotřebitelů, pojetí spol. úspěchu, vzory etického chování
- masová spotřeba a vysoká živ. úroveň začaly být považovány za legitimní cíle ekonom. snažení
- v 50. letech byl význam výkonu redefinován na dosažená status → kultura se stala hédonickou (v USA)
- odpovídající kulturní styl: pop

● proměny středních tříd

● proměny protestantské etiky a ideologie puritanismu

USA:

- puritánská mentalita: jedinec se nezabýval jen svým vlastním jednáním, ale celým společenstvím → musel vést příkladný život
- protest. etika a puritanismus definovaly mravní chování (pracovitost, uměřenost, sex. střídmost)
- postmoderní kultura – vzpoura proti protest. etice (poprvé ve 20. letech – vznik fauvismu, kubismu, symbolismu,...)
- eroze protest. etiky a puritanismu – příčiny byly ve změně kulturní i soc. struktury → pocit bezpomoci a dezorientace → rozpad tradičních amer. hodnot
- nastoupila etika konzumu = hédonismus
- zavržením protest. etiky a puritanismu se kapitalismus ocitl bez morální etiky, odhaluje se neslučitelnost kulturních norem a norem soc. struktury
- kultura se stala vládnoucí silou
- „nový kapitalismus“ požadoval protest. etiku v oblasti výroby, ale hédonismus v oblasti spotřeby
- motorem změny je vyšší životní úroveň, nikoli práce sama o sobě

● ideologie osvobození

- proti tradiční morálce
- ideologie odrážejí a legitimizují realitu → ideologie osvobození legitimizuje konzum a sexuální svobodu

První útok na puritánské hodnoty: první dekáda 20. stol. (Mladí intelektuálové). Kritika maloměstského života; volali po kosmopolitnější kultuře (zahrnující přistěhovalce, černochoy a městské prostředí), sexuální svobodě a heslem jim bylo osvobození. → etika hédonismu, slasti a hravosti, tedy etika konzumu, kterou ve 20. letech převzal kapitalismus.

Nástup nového životního stylu – bouřlivého, kosmopolitního a hříšného velkoměsta. → reakce: vznik hnutí za zdrženlivost, vyzdvihující pracovitost, šetrnost, uměřenost a osobní zdrženlivost. → prohibice byla však jen dočasným úspěchem tohoto hnutí.

Prosadila se konzumní společnost → konec puritanismu jako souboru praktik schopného udržet tradiční hodnotový systém → kapitalismus se tak ocitá bez jakékoli morální etiky. Druhý útok proti burž. hodnotám a tradičním kodexům života: 60. léta (psychedelická kultura či kontrakultura)

1. Jak popisuje Bell proměnu moderní kultury ve vztahu k jejím legitimizačním funkcím?

- moderní kultura legitimizuje konzumní chování jedinců

2. Jaký byl podle Bella historický osud avantgardy coby nositelky opoziční kultury?

- avantgarda (= modernismus) spočívá v odporu proti převládajícímu, oficiálnímu stylu – musí vždy bojovat, ale nesmí zvítězit
- modernismus vzniká jako reakce na dvě sociální změny: technická revoluce (změna ve vnímání pohybu, rychlosti, světla či zvuku) a ztráta náboženských jistot, víry (objevení nicoty smrti)
- vývoj: Buržoazní postoj ke světu (racionalismus, věčnost, pragmatismus) pronikl do poloviny 19. století technoeconomickou strukturou společnosti i kulturu včetně náboženského řádu a vzdělávacího systému. Část kultury se snažila získat nezávislost na sociální struktuře, zahrnout burž. hodnoty a žít odlišným životním stylem. Na přelomu století získává tato avantgarda vlastní životní prostor a do třiceti let přechází do protiútku vůči tradiční kultuře. Avantgarda vítězí a v kultuře zavládl duch anti-nomistický a anti-institucionální. Avantgarda však současně zaniká, neboť v postmoderní kultuře již není téměř nikdo, kdo by se postavil na stranu řádu a tradice.

3. V jakém smyslu ideologie osvobození koliduje s pozdně kapitalistickým ekonomickým systémem?

- disjunkce mezi sociální strukturou (postavená na principu efektivity a racionality) a kulturou (rozmařilá, antiracionální, zastává estetický princip)
- člověk má být ve dne spořádaným zaměstnancem a v noci nespoutaným bohemem
- nový kapitalismus požadoval ve výrobě nadále protestantskou etiku, ale v oblasti spotřeby povzbuzoval touhu po rozkoši, zábavě a hře – rozpor se stále prohluboval a podkopával tak autoritu tradičního hodnotového systému

Anthony Giddens: Důsledky modernity

- teorie dynamiky modernity: oddělení času a prostoru, vyvázání a reflexivita
- co je zdrojem dynamické povahy modernity? – 3 skupiny prvků:
  1. oddělení času a prostoru
  2. vyvázání sociálních systémů – rozvinutí vyvazujících mechanismů
  3. reflexivní přivlastňování vědění

ad1.

- vynález mechanických hodin měl klíč. význam pro oddělení času a prostoru
- čas byl spojován s prostorem (před i po hodinách) až do doby, kdy se měření času mech. hodinami sladilo se sociální organizací času → jeden z hl. aspektů je celosvětová standardizace kalendářů
- koordinace času je základem kontroly prostoru
- vývoj map oddělil prostor od určitého místa nebo oblasti
- oddělení času od prostoru pomohlo přeskupit jejich vztah k soc. činnosti
- je to 1. podmínka pro vyvázání, poskytuje usměrňující mechanismus pro racionalizovanou organizaci, díky kalendáři poskytuje osvojení jednotné minulosti (bez ohledu na její interpretaci)

ad2.

- vyvázání = vytržení soc. vztahů z místních kontextů interakce a jejich restruktury v neomezených časoprostor. rozpětích
- 2 typy vyvazujících mechanismů: 1. tvorba symbolických znaků (např. symbolika peněz)
2. expertní systémy = odborné expertízy
- oba dva typy jsou založeny na důvěře – kdokoliv používá peněžní znaky ví, že ostatní ctí jejich hodnotu → důvěra je vkládána do peněz a ne do osob

- vyvazující mechanismy vytlačují soc. vztahy z jejich bezprostředního kontextu → rozpínání soc. systémů

ad3.

- reflexivita je určující charakteristikou veškerého lid. jednání, je to prostředek zacházení s časem a prostorem
- předmoderní spol.: reflexivita je omezena jen na reinterpetaci a objasňování tradice – ta je ale stále spjata s ústním podáním (gramotnost je monopolem malé skupiny), minulost převažuje nad budoucností
- moderní spol.: reflexivita se dostává do samotné základny systémové produkce → myšlení a jednání se vzájemně narušují a ovlivňují, tradice sice hraje svou úlohu, ale již není tak významná (potřeba ospravedlnit ji), budoucnost převažuje nad minulostí
- reflexivita modern. soc. života spočívá ve vytváření forem soc. života věděním, kt. o nich mají jejich aktéři

● institucionální dimenze modernity a jejich globalizace

- dimenze:

1. kapitalismus

= oddělení ekonomiky od politiky na pozadí rozvoje konkurenčních trhů práce a výrobků

2. dohled

= kontrola informací a soc. dohled

- podstatný pro národní stát, jenž byl provázán s kapitalismem v jejich společném vývoji

- spjat s industrializací – upevňoval administrativní moc v podnicích

3. vojenská síla

= kontrola prostředků násilí v kontextu industrializace války

- těsné vztahy mezi mechanismy dohledu a povahou vojenské síly → monopol moderního státu na prostředky násilí

4. industrialismus

= transformace přírody, rozvoj „umělého prostředí“ (=prostředí jednání)

- vztah k vojenské síle – zprůmyslnění války

- vztah ke kapitalismu – industrializace se stává jeho hl. osou

- globalizace kapitalismu: je více založen na ekonomice než na politice (Wallerstein vidí pouze 1 institut. dimenzi, kt. je příčinou moderních transformací – kapitalismus)

● důvěra, abstraktní systémy a **identita aktérů**

důvěra

-10 bodů:

1. vztahuje se k nepřítomnosti času a prostoru

2. není spojena s rizikem, ale s nahodilostí

3. není totéž co víra

4. spočívá ve víře ve správnost principů

5. důvěra = důvěřivost ve spolehlivost osoby nebo systému

důvěřivost = víra v poctivost nebo lásku druhého nebo v přesnost abstraktních principů

6. existuje v kontextu: a) obec. povědomí, že lid. činnost je soc. vytvářena

b) dynamického charakteru modern. soc. institucí

7. nebezpečí a riziko nejsou totéž

8. riziko a důvěra se navzájem proplétají

9. riziko není jen individuální záležitostí – existují např. riziková prostředí

10. opakem důvěry není pouhá nedůvěra

-vztahy důvěry jsou základem pro rozšířené časoprostorové rozpojení spojené s modernitou

- tvárné a beztvárné závazky: tvárné se týkají vztahů důvěry, kt. jsou vytvořeny v soc. svazcích v podmínkách přítomnosti → důvěra v osoby
beztvárné se týkají vývoje víry v symbol. znaky nebo expertní systémy – společně tvoří abstraktní systémy → důvěra v systémy
- znovunavázání = procesy, kdy jsou udržovány nebo přetvářeny beztvárné závazky
- zdvořilá nepozornost = obecný předpoklad důvěry obsažené v pravidelných setkáních s neznámými osobami na veřejných místech
  - je to zákl. typ tvárných závazků
  - charakterizuje nesoustředěnou interakci

abstraktní systémy

- přístupové body abs. systémů = místa, kde se setkávají tvárné a beztvárné závazky (tzn. laici s představiteli abs. systémů) – dochází zde k rozlišení mezi „jevištěm“ a „zákulisím“ (Goffman)
- důvěra nebo nedůvěra v abs. systémy bývá ovlivňována zkušenostmi v přístupových bodech a laickým věděním, kt. nám poskytují média a jiné zdroje
- povaha moderních institucí je hluboce svázána s mechanismy důvěry v abs. systémy
- v situaci, kdy je mnoho aspektů modernity globalizováno tzn., že nikdo se nemůže vyvázat z abs. systémů, kt. jsou obsaženy v modern. institucích
- skutečným zdrojem důvěry jsou spíše abs. systémy, než jejich představitelé

1. Na příkladu byrokracie a politiky vysvětlete co znamená koncept reflexivní modernita.

- reflexivní modernita: produkce vědění o soc. životě se stává integrální součástí reprodukce systému, která vytlačuje soc. život z ustálené tradice
- tradice již není tak významná (i když stále plní svou úlohu), je potřeba ji ospravedlnit, už nelze se odvolávat jenom na ni
- ref. modernita způsobuje zmatek na poli vědění → “vědět“ již neznamena být si jistý → nic není jisté
- svět je ustaven pomocí reflexivně utvářeného vědění – nemůžeme si být jisti, zda nějaký prvek z tohoto souboru vědění nebude revidován
- zapojení rozsáhlých časoprostorových úseků

* politika:

* byrokracie:

2. V jakém vztahu se nacházejí 4 dimenze globalizace podle Giddense?

- 4 dimenze: světová kapitalistická ekonomika
  - system národního státu
  - světový vojenský řád
  - mezinárodní dělba práce
- dimenze jsou sice propojeny, ale žádná nemůže být vysvětlena jen pomocí jiné
- hl. centry ve světové ekonomice jsou kapitalistické státy (kapitalistický podnik je hl. formou produkce) – v nich nadnárodní společnosti – i když mají někdy větší finance než je rozpočet státu, nemohou se rovnat moci státu (ten má kontrolu území a prostředků násilí)
- národní státy jsou hl. aktéry globálního polit. řádu a korporace jsou dominantními činiteli svět. ekonomiky
- národní státy mají svou suverenitu (uznání hranic okolními státy apod.)
- svět. vojenský řád: spojení mezi industrializací války, tokem zbraní a způsoby vojenské organizace z některých částí světa do jiných a aliancemi, kt. vytváří státy mezi sebou → přesahy mezi vojenskou silou a suverenitou států

- globalizace vojenské síly se týká také války samotné (2 svět. války potvrdily způsob, jak se z lokálních konfliktů stanou globální konflikty)
- mezinárodní dělba práce se týká průmyslového rozvoje → diferenciací mezi více a méně průmysl. oblastmi světa
- jedním z hl. rysů globálních důsledků rozvoje průmyslu je celosvětové rozšíření stroj. techniky a komunikačních technologií
- kulturní globalizace – globalizující vliv médií (rozmach novin)

3. Co je příčinou nahrazování tradice coby regulátora lidského jednání expertními systémy?

Uveďte aspoň 3 příklady produkce ontologického bezpečí skrze expertní systémy.

- expert. systémy = tech. systémy nebo odborné expertízy, kt. organizují prostředí, ve kt. žijeme
- spoléhám nikoli na odborníky, ale na hodnověrnost expert. vědění, kt. používají
- ex. systémy vytlačují soc. vztahy z jejich bezprostředního kontextu, oddělují čas od prostoru
- „víra“ v ex. systémy je založená na zkušenosti, že tyto systémy fungují tak, jak se o nich předpokládá
- tradice je způsobem zacházení s časoprostorovým uspořádáním komunity – vše je umístěno do kontextu minulosti, přítomnosti, budoucnosti – spojení času a prostoru
- písmo rozšiřuje stupeň rozpojení prostoru a času – perspektiva času se může odtrhnout od tradice
- s nástupem modernity se do základny systém. produkce rozšiřuje reflexivita – schvalovat nějakou praxi jen proto, že je tradiční už nestačí
- tradice již není schopná vysvětlit a legitimizovat systém, nastupuje tech. revoluce a člověk více hledí do budoucnosti než do minulosti (dříve naopak) → tradice ztrácí svou legitimizující fce, již nelze odvolávat se pouze na minulost
- víra v tradici je nahrazena vírou v ex. systémy
- ontologické bezpečí = pocit spolehlivosti osob a věcí, víra ve stálost vlastní identity i soc. a materiál. prostředí
- příklady: vztah s matkou (pečovatelem) v raném dětství (např. důvěra v její příchod, důvěra v její lásku k nám, ...), důvěra v ostatní, vliv zvyku (rutina), postupy praktického vědomí – ochraňují nás proti úzkostem, tradice, náboženství

Pierre Bourdieu: Teorie jednání, str. 9-40

- rozdíl mezi substancialistickým a vztahovým výkladem skutečnosti
- **sub. výklad** spočívá v tom, že každou činnost nazírá samu o sobě a pro ni samu, nezávisle na celku ostatních praktik
- poměr mezi soc. postavením a zálibami (praktikami) chápe jako mechanický a přímý vztah
- vede k omylům → nemůžeme určité vlastnosti přičítat určitým jedincům jen na základě jejich postavení v soc. prostoru
- **vztahový výklad** pojímá činnosti (praktiky) jako vlastnosti, kt. existují jedině ve vztahu a skrze vztah k jiným vlastnostem
- odlišnost (distinkce = povaha jednání pokládána za vrozenou) je ve skutečnosti jen diference (odchylka)
- habitus jako praktický smysl a konstituce soc. prostoru
- habitus jako praktický smysl
- prostor soc. pozic se odráží v prostoru postojů prostřednictvím prostoru dispozic (habitusů)
- každé třídě odpovídají určité habitusy – prostřednictvím nich je pak třída spjata určitou stylovou příbuzností

- habitus vyjadřuje jednotný styl praktických činností – z char. rysů vlastních určitému postavení vytváří jednotný styl
- habitus jsou diferencované, ale zároveň samy diferencují
- diferenciaci je viditelná jedině tehdy, je-li vnímána někým, kdo vlastní kategorie vnímání (ty musí existovat u všech činitelů), jež mu rozlišování umožní

konstituce soc. prostoru

- aktéři nebo skupiny jsou v něm rozmístěny podle pozic, kt. jsou stanoveny podle 3 zákl. dimenzí:

1. aktéři se dělí podle celkového objemu kapitálu všech druhů
  2. aktéři se dělí podle poměru mezi kapitálem ekonom. a kultur. v celkovém objemu kapitálu
  3. aktéři se dělí podle vývoje objemu a struktury celkového kapitálu
- čím blíže k sobě mají aktéři v kultur. a ekonom. kapitálu, tím víc mají společného

● rozlišení teoretických soc. tříd od soc. tříd zmobilizovaných teoretické třídy

= třídy „jen na papíře“, fiktivní seskupení

- vznikají na papíře vymezením určitého celku aktérů, kt. zaujímají v soc. prostoru stejné postavení → spol. třídy neexistují
- jsou k tomu, aby se staly „skutečnými“ třídami v marxistickém smyslu slova

soc. zmobilizované třídy

= skuteč. třídy, kt. vznikly vyústěním čistě symbolického (a politického) boje za prosazení určitého pojetí soc. světa

- teoretické třídy se jimi mohou stát jedině polit. prací

● strategie reprodukce kapitálů a sociální hranice

strategie reprodukce kapitálů

- reprodukci zajišťuje vztah mezi strategiemi rodin a specifickou logikou instituce vzdělání
- rodiny vkládají do vzdělání tím víc, čím víc je jeho kulturní kapitál významnější a má větší váhu než ekonom. kapitál
- vzdělávací systém reprodukuje druhy kapitálu – jak sociálního (nastoluje diferencii v postavení ve spol. žebříčku), ekonom. (z vyššího vzdělání plynou vyšší příjmy), kulturního (jedinci s vyšším vzděláním si osobují právo na kulturní a právní kapitál – tvoří *státní šlechtu* zakládající svou autoritu na škol. titulu)
- způsob reprodukce, na němž se podílí škola ne jednu stranu spol. struktury zachovává a na stranu druhou vede ke změnám v těchto strukturách

sociální hranice

- vzdělávací systém zavádí soc. hranice tím, jak odděluje chudé studenty od bohatých, chytré od blbých
- akt zařazení do školy nastoluje diferencii v postavení ve spol. žebříčku – zkoušky a konkurzy toto rozdělení racionálně ospravedlňují
- škol. systém jedná podle objektivního řádu – má tendenci tento řád udržovat
- škola vynáší generalizující soudy, jimiž zařazuje žáky do jediné hierarchie podle prospěchu - zavržení často nacházejí východisko v rozchodu se škol. i soc. řádem

3. Jaký je rozdíl mezi kulturním, sociálním a symbolickým kapitálem a jak reprodukce uvedených druhů kapitálu ovlivňuje proces formování soc. struktury?

- **symbol. kapitál** = forma, již nabývá kterýkoli druh kapitálu, jestliže je nahlížen v kategoriích vnímání, které jsou společné pro všechny činitele (např. čest)
- **kultur. kapitál** – sjednocuje pravidla (např. homogenizováním forem komunikace), pomáhá vytvářet společné mentální struktury – společné principy vidění a třídění
- **sociální kapitál** – je spojený se soc. původem, soc. postavením
- zbytek: viz ● strategie reprodukce kapitálů a sociální hranice

Berger, Luckmann - Sociální konstrukce reality: Společnost jako subjektivní realita (str. 128 – 180)

- **primární a sekundární socializace;** významní a zobecněli druhí – jejich funkce v procesu socializace
socializace = úplné a důsledné zasvěcení jedince do objektivního světa společnosti
primární socializace – nejdůležitější; v dětství; skrze ni se stáváme členy společnosti
- jedinec se rodí do objektivní soc. struktury a je socializován skrze obj. soc. svět tvořený **významnými druhými** (→ např. přejímání pohledu nižších tříd dětmi) – nemá možnost volby, internalizuje svět jako jediný možný
- internalizace se odehrává pouze tehdy, pokud se dítě emocionálně identifikuje s význ. druh.
- u dítěte se vytváří vědomí postupné abstrakce od rolí a postojů určitých lidí k rolím a postojům *obecným*: abstrakce od rolí a postojů konkrétních významných druhých = **zobecněný druhý** → rozhodující fáze socializace, konec prim. socializace, člověk se stává platným členem společnosti a vlastní nějakou osobnost a nějaký svět
- **jazyk** = nejdůležitější náplň a nástroj socializace
sekundární socializace – internalizace institucionálních subsvětů; její rozsah a povaha určeny složitostí dělby práce a s ní související sociální distribucí vědění
- tyto subsvěty vyžadují alespoň základní legitimizační aparát
- proces sek. socializace vždy předpokládá, že mu předcházela prim. socializace; nemůže vytvářet subj. realitu *ex nihilo*
- obejde se bez emocionální identifikace; role se vyznačují velkým stupněm anonymity a formálnosti
- jedinec si vytváří odstup od své osobnosti jako celku a reality této osobnosti na straně jedné a od části osobnosti spojené s určitou rolí a realitou této části na straně druhé
- příklad sek socializace – rozvoj moderního vzdělávacího systému
- **resocializace a alternace (úprava minulosti)**
- subj. realita může být transformována – extrémním příkladem totální transformace je: **alternace** - jedinec vyměňuje jeden svět za jiný
- k alternaci jsou nezbytné **procesy resocializace** – podobají se prim. socializaci (nutnost citové identifikace s lidmi, kteří mají socializaci na starost), ale liší se v tom, že nezačínají *ex nihilo* → problém demontáže předchozí nomické struktury
- nejdůležitější podmínkou úspěšné alternace je dostupnost účinné struktury věrohodnosti, která je jedinci zprostředkována skrze významné druhé, ke kterým musí mít jedinec vytvořenou silnou citovou vazbu → veškerá podstatná interakce se posléze má dít jen v rámci těchto struktur věrohodnosti
- historickým prototypem alternace je **náboženská konverze**
- **struktury věrohodnosti**
- subjektivní realita je vždy závislá na určitých **strukturách věrohodnosti** (= na určité soc. základně a soc. procesech nutných pro udržení této reality a pro potlačení pochybností)

- vztah socializace a sociální struktury: povaha sociální distribuce vědění, opoziční definice reality
- modernita a socializace: konfliktní definice reality a individualismus
- sociologická teorie identity: psychologie a identita; organismus a identita

Outhwaite: Interpretativismus a interakcionismus (161-188)

Interpretativismus= označení pro přístupy, kt.kladou důraz na subjektivní význam jednání a institucí v soc.světě, spojený zejména s M.Weberem a G.Simmelem

- součástí interpretativismu je fenomenologická sociologie A.Schutze a sociologie vědění K.Mannheima, P.Bergera a T.Luckmanna
- zrod ponejvíce Evropě

Interakcionismus=Symbolický interakcionismus

- s interpretativismem mnohé teoretické podobnosti
- chicagská škola, G.H.Mead, H.Blumer, volněji souvisí s prací E.Goffmana a H.Garfinkela a s jejich žáky z 60.let 20.st
- zrod 30.léta 20.st. v USA

Interpretativní sociální teorie= spíše než o „vnější vědění“ se zajímá o „vnitřní vědění“

- chce vědět, jaké to je být soc.aktérem určitého druhu a zajímá se o to, jak tito lidé chápou svou soc.situaci
- zajímá se spíše o „porozumění“ (zevnitř) než o „vysvětlení“ (zvenčí), vznik 1920

Simmel a Weber se více zajímali o zkoumání vnitřního smyslu jednání pro samotné aktéry, zajímali se o záležitosti související se subjektivním významem, jednáním a individuálním jednáním
Marx a Durkheim tíhli ke zdůrazňování soc.sil, kt.si soc.aktéři většinou nebyli vědomi

Harrington, Co je sociální teorie? (27-43)

Teorie= je uvažování o místě a fci vědy v lidské existenci

Sociální teorie= studuje způsoby vědeckého myšlení o společnosti, zabývá se otázkou do jaké míry je možné společnost vědecky studovat , je zdrojem vysvětlujících pojmů soc.věd a zdrojem metod hodnotících smysl, užití nebo význam těchto pojmů

=studium vědeckých způsobů myšlení o společenském životě, zahrnuje představy o tom, jak se společnosti mění a vyvíjejí, představy o metodách vysvětlující soc.chování, o moci a soc.struktuře, o třídách, genderu a etnicitě, modernitě a civilizaci, revolucích a utopiích a o mnoha dalších pojmech a problémech společ.života

= praktické myšlení o tom, co to znamená věda a vědecký postoj s ohledem na sociální svět (teorie původně- kritické a hloubavé tázání po hodnotě a významu vědy; teorie dnes- vědecký model či konstrukce)

Myslet vědecky= soustavně a průkazně používat při studiu určitou metodu či metody

Humanitní a sociální vědy= studují významy, hodnoty, záměry, přesvědčení a ideje realizované v lidském soc.chování a v soc.vytvořených institucích, událostech a symbolických objektech, tyto hodnoty, významy,... jsou produktem záměrného jednání lidských aktérů v konkrétních histor. a kultur.situacích

= nepodléhají obecným principům příčin a následků stejným způsobem jako vědy přírodní

Používat metodu= používat při sledování či studiu určitou techniku

Používat metodologii= řídit se úsudkem, kt.odůvodňuje volbu konkrétních metod pro daný pro daný předmět studia, metodologie se vztahuje k teoretickému principu, kt.určuje použití souboru metod

Výzkum složený pouze z teorií a bez sběru dat by postrádal vztah ke skutečnému světu, neměl by obsah a nemohl by být testován ani ověřen.

Výzkum složený pouze ze sběru dat by postrádal smysl a řád, zbytečný a neužitečný, nelze nijak vyhodnotit ani použít k jakémukoli závěru. → *teorie nemůže existovat bez empirického pozorování,*

ale stejně tak empirické pozorování je nemožné bez teorie, „teorie bez dat jsou prázdné; data bez teorií jsou slepá“ (Kant)

Teorie by neměly omezovat badatelovo pozorování, ale základem pozorování je vždy teoretické myšlení jistého druhu.

Teoretické myšlení= je zdrojem kritérií výběru věcí, kt.si zaslouží zkoumání; jediný způsob, jak může badatel vypracovat uspořádaný výklad a hodnocení získaných údajů; je předpokladem každého výzkumu, neexistují pozorování nezatížená teorií

Sociální teorie a „zdravý rozum“

- sociální teorie se vztahuje ke zdravému rozumu, vychází ze zdravého rozumu